

Nobelprijs Economie 2004

Ook dit jaar is de Nobelprijs voor de Economie toegekend aan twee in de Verenigde Staten werkzame economen. De professoren Finn Kydland (Carnegie-Mellon University in Pittsburgh) en Edward Prescott (Arizona State University) zijn de jongste laureaten. Daarmee is de dominantie van de Amerikaanse wetenschappers die sedert 1969 twee derde van de Nobelprijzen Economie binnen hebben gehaald, weer eens bevestigd. Dat is ook niet verbazingwekkend, gezien de aanzienlijke hogere private en publieke investeringen in wetenschappelijk onderwijs en onderzoek in de VS, vergeleken met die in Europa. Kydland is een Noors staatsburger, die reeds lange tijd aan een Amerikaanse topuniversiteit werkzaam is vanwege de zoveel betere arbeidsvoorwaarden aldaar. De beide Nobelprijswinnaars kregen deze prijs vanwege hun bijdrage aan de dynamische macro-economie. Daarbij gaat het allereerst om hun analyse van de tijdsinconsistentie in het economisch beleid, en daarnaast om hun werk over reële conjunctuurecycli ('real business cycles'). Dat laatste werk probeert vooral aan te tonen dat conjunctuurgolven veroorzaakt worden door technologische schokken, en niet door overheidsbeleid. Daarom is deze analyse vooral populair in de VS, waar een heilig geloof in marktwerking bestaat, en Keynesiaanse overheidsinterventie wordt afgewezen. Toch denk ik dat hun speltheoretische analyse van het probleem van de tijdsinconsistentie uit 1977 een veel fundamenteeler bijdrage aan de economische wetenschap is. Door de introductie van de niet-coöperatieve speltheorie in de macro-economie, en vooral in het monetaire beleid, hebben zij de professie echt op zijn kop gezet. Mijn favoriete voorbeeld is dat van tijdsinconsistente patentbescherming door de overheid. Als de overheid nieuwe uitvindingen wil stimuleren, dan kan zij dat doen door deze vooraf met patenten te beschermen. Daardoor kunnen de uitvinders de financiële vruchten van hun inspanningen plukken. Achteraf is het echter juist rationeel voor de overheid om de patentbescherming te verlichten, of zelfs geheel af te schaffen. De reeds gedane uitvindingen kunnen dan goedkoper worden geproduceerd en daardoor beter worden verspreid. Dat betekent dat het op korte termijn rationeel kan zijn voor de overheid om tijdsinconsistent te handelen en terug te komen op eerdere beloftes. Op langere termijn zullen de uitvinders er achter komen dat zij voor de gek worden gehouden. Zij zullen minder prikkels hebben om innovaties te verrichten. Door het tijdsinconsistent gedrag schiet de overheid zichzelf dus uiteindelijk in de voet. Een zelfde redenering geldt voor een tijdsinconsistent monetair beleid, hetgeen in 1983 verder is uitgewerkt door Robert Barro en David Gordon. Op korte termijn kan het voor een centrale bank rationeel zijn om de geldhoeveelheid te vergroten, en daarmee de economische groei en de werkgelegenheid tijdelijk te stimuleren. De financiële markten en vakbonden zullen dit spelletje echter op langere termijn doorzien en hun inflatieverwachtingen verhogen. Daardoor zullen de groei en de werkgelegenheid weer terugkeren naar het voorafgaande, natuurlijke niveau. De centrale bank doet er dus verstandig aan niet een discretionair monetaire beleid te voeren, maar dit aan regels te binden. Expansief monetair beleid resulteert alleen in hogere inflatie(verwachtingen), en leidt niet tot meer groei en werkgelegenheid op langere termijn. Deze conclusie over regels in plaats van discretie heeft het karakter van het monetaire beleid ingrijpend veranderd. Zij heeft daarnaast tot het inzicht geleid dat centrale banken onafhankelijk van de politiek moeten opereren. Dat leidt tot minder inflatie zonder dat dit uiteindelijk ten koste gaat van de economische groei en de

werkgelegenheid. Er is dus sprake van een 'free lunch' op lange termijn. Dit denken heeft, tenslotte, ook grote invloed gehad op de taakstelling van de Europese Centrale Bank (ECB). De ECB is alleen verantwoordelijk voor het handhaven van prijsstabiliteit en mag niet op korte termijn de groei en werkgelegenheid stimuleren. Immers, de effecten van dit tijdelijke expansieve beleid zullen na verloop van tijd weer wegebben. Wie ooit opmerkte dat wetenschappelijke economen weinig hebben bijgedragen aan de effectiviteit van het economisch beleid, moet nu even zijn mond houden.

Sylvester Eijffinger is hoogleraar Europese Financiële Economie aan de Universiteit van Tilburg.